

Гелей А. О.

канд. екон. наук,
доцент кафедри економіки та підприємництва
Львівська філія приватного вищого навчального закладу
«Європейський університет», м. Львів

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ

Під фінансовими ризиками розуміють можливість втрати частини активів або зниження прибутковості підприємства внаслідок несприятливих змін зовнішнього чи внутрішнього середовища. До основних видів таких ризиків належать кредитний, інвестиційний, валютний, процентний, ризик ліквідності, податковий, ризик неплатоспроможності, інфляційний, ризик зниження платоспроможності контрагентів та інші [1, с. 45]. Управління ризиками вимагає своєчасного виявлення та діагностики загроз, що забезпечує фінансову стабільність підприємства в умовах економічної нестабільності.

Експертні методи базуються на суб'єктивних судженнях фахівців і використовуються за відсутності достатніх кількісних даних. Вони дозволяють швидко оцінити рівень ризику, визначити найнебезпечніші його джерела та сформулювати перелік можливих управлінських рішень. До найвідоміших належать метод Делфі, що передбачає анонімне опитування групи експертів у кілька турів для досягнення узгодженої думки, а також метод сценаріїв, який полягає у створенні альтернативних варіантів розвитку подій (оптимістичного, песимістичного та базового) [2, с. 101]. Застосовуються також метод морфологічного аналізу, побудова матриці ризиків, метод парних порівнянь.

Статистичні методи ґрунтуються на аналізі фактичних даних за минулі періоди, що дозволяє виявити закономірності у зміні фінансових показників і на цій основі оцінити ймовірність настання ризикових ситуацій [3, с. 58]. До таких методів належать аналіз варіації, дисперсійний і кореляційно-регресійний аналіз, побудова рядів динаміки, аналіз трендів, розрахунок середньоквадратичного відхилення та коефіцієнта варіації. Важливе значення має також метод побудови ймовірнісних розподілів, що дає змогу оцінити коливання очікуваних результатів.

Коефіцієнтні методи передбачають використання системи фінансових коефіцієнтів, що характеризують ліквідність, платоспроможність, фінансову стійкість, рентабельність і ділову активність підприємства. Зіставлення фактичних значень цих показників із нормативними або середньогалузевими дозволяє оцінити рівень ризику та фінансову стійкість.

Економіко-математичні методи забезпечують кількісну оцінку ризику з використанням математичних моделей і методів моделювання. Серед них поширені імітаційні методи, зокрема метод Монте-Карло, який дозволяє моделювати велику кількість можливих варіантів розвитку подій і визначити ймовірність отримання певних фінансових результатів. Модель Value-at-Risk (VaR) використовується для вимірювання потенційних фінансових втрат із

заданим рівнем ймовірності [4, с. 210]. Застосовуються також методи оптимізації портфеля ризиків, побудова функції корисності, аналіз чутливості, стохастичне програмування.

Окреме місце серед сучасних методів займають сценарний аналіз і стрес-тестування. Сценарний аналіз дає змогу моделювати можливі зміни зовнішнього середовища та оцінювати їх вплив на фінансові результати підприємства. Стрес-тестування передбачає перевірку стійкості підприємства до екстремальних умов, таких як різке падіння обсягів продажу, девальвація валюти або зростання процентних ставок [5, с. 33].

До новітніх підходів діагностики фінансових ризиків належать методи Big Data, машинного навчання та штучного інтелекту. Вони дозволяють аналізувати великі масиви даних, виявляти приховані закономірності та прогнозувати ризики з високою точністю [6, с. 10]. Використання інформаційно-аналітичних систем і цифрових платформ дає змогу автоматизувати процес оцінки, скоротити час прийняття рішень і підвищити об'єктивність результатів.

Таким чином, ефективна діагностика фінансових ризиків повинна поєднувати кількісні та якісні методи, що забезпечує комплексну оцінку рівня ризику, своєчасне виявлення загроз і розроблення заходів з їх мінімізації [7, с. 112]. Використання сучасних інформаційних технологій, економіко-математичних моделей і аналітичних інструментів створює основу для формування системи управління фінансовими ризиками, яка сприяє зміцненню фінансово-економічної безпеки підприємства та підвищенню його стійкості в умовах глобальної нестабільності.

Список використаних джерел:

1. Бланк І. А. Фінансовий менеджмент : підручник. Київ : Ніка-Центр, 2021. 528 с.
2. Ситник Г. П. Ризик-менеджмент у фінансово-економічній діяльності підприємств : монографія. Львів : ЛНУ, 2021. 312 с.
3. Савчук В. П. Аналіз фінансових ризиків підприємства. Київ : КНЕУ, 2022. 240 с.
4. Hull J. C. Risk Management and Financial Institutions. 5th ed. Hoboken : Wiley, 2022. 768 p.
5. Basel Committee on Banking Supervision. Principles for Sound Stress Testing Practices and Supervision. Basel : Bank for International Settlements, 2020. 45 p.
6. Chen M., Zhang, Y. Big Data Analytics in Risk Management: A Review // *Journal of Risk and Financial Management*. 2021. Vol. 14, № 3. P. 1–17. DOI: 10.3390/jrfm14030145.
7. Єпіфанова І. Ю. Фінансова безпека підприємства: теорія, методологія, практика : монографія. Київ : КНЕУ, 2020. 272 с.